

Scenariusz lekcji historii
(w integracji z wiedzą z zakresu języka polskiego i muzyki)
w klasie II gimnazjum

Temat: Fryderyk Chopin – „Rodem warszawianin, sercem Polak, a talentem świata obywatel” (Cyprian Kamil Norwid)

Rodzaj zajęć:

Lekcja historii przeprowadzona z udziałem nauczyciela języka polskiego uczącego w tej klasie

Cel ogólny:

- Poznanie Fryderyka Chopina jako *człowieka - Polaka, patrioty, pianisty - kompozytora i obywatela-swiata.*

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wskazuje cechy osobowe Fryderyka Chopina przez analizę tekstów literackich.
- rozumie wpływ wydarzeń w Europie na decyzję o wybuchu powstania listopadowego (1830) i starania Polaków o wolną Polskę.
- zwraca uwagę na nieprzemijające wartości muzyki wielkiego Polaka.
- integruje wiedzę z historii, języka polskiego i wiedzy o kulturze (muzyki).

Metody kształcenia:

- ✓ opowiadanie
- ✓ inscenizacja
- ✓ dyskusja
- ✓ praca z tekstem literackim oraz materiałem ilustracyjnym

Formy organizacyjne pracy uczniów:

- ✓ praca indywidualna
- ✓ praca w grupach
- ✓ praca pozalekcyjna

Środki dydaktyczne:

- ✓ fragmenty tekstów literackich dotyczące życia i drogi artystycznej Chopina
- ✓ zdjęcia związane z życiem Chopina
- ✓ płyty CD z muzyką Chopina
- ✓ plansze

Czas trwania zajęć: 2 godziny lekcyjne

Przebieg lekcji

1. Powitanie i czynności organizacyjno - porządkowe.
2. Nauczyciel pyta uczniów, jakiemu zagadnieniu poświęcona była wcześniejsza lekcja historii (Kultura XIX stulecia).
3. Inscenizacja pt. „*Młody geniusz*”... wprowadzająca w tematykę lekcji na podstawie utworu *Wiatru tchnienie o Chopinie* J. Horodeckiej-Wieczorek

Dzieciństwo

Pytał Księżyc przyjaciela:

– Dokąd to tak pędzisz Wietrze?

Dziś niedziela, a ty jesteś

W poszarpanym, starym swetrze...

– Jutro wszystko ci opowiem,

Dziś na Twoje zaproszenie

Lecę dzieciom opowiedzieć

Tę historię o Chopinie.

Dwieście bowiem lat przemija

Jak Fryderyk się urodził

I przez swoje krótkie życie

Najpiękniejsze dzieła stworzył.

– Zatem pędź, mój przyjacielu,

Wieki latasz po tym świecie

A więc myślę, że pamiętasz

To sprzed dwustu laty dziecię.

Też wam wyślę na promyku

Mą kronikę z biblioteki

*Z życiorysem Fryderyka
Co rozstawił się na wieki.*

*Ale Wicher w drodze zasnął
Gdzieś pod drzewem, w środku lasu
I obudził się w epoce
Dawno zamierzonego czasu...*

- Krótka charakterystyka epoki romantyzmu.

(opowiadanie nauczyciela języka polskiego)

4. Wskazanie związku inscenizacji z realizowanym tematem.

(nauczyciel języka polskiego)

5. Przedstawienie tematu lekcji oraz jej głównego celu (analiza cech Fryderyka Chopina jako człowieka - Polaka, patrioty, pianisty - kompozytora i obywatela-świata.

6. Charakterystyka epoki historycznej, w której żyje i tworzy Fryderyk Chopin, ze szczególnym uwzględnieniem przebiegu powstania listopadowego i Wielkiej Emigracji.

(opowiadanie nauczyciela historii)

- zaznaczenie tła politycznego
- wybuch powstania listopadowego
- wyjazd Chopina z Warszawy
- nostalgia emigranta
- świadoma decyzja pozostania na obczyźnie
- Wielka Emigracja

Ćwiczenie

Uzupełnij brakujące informacje.

***Klęska powstania a duch romantyzmu**

Rodzaj twórczości	Treści zawarte w twórczości polskich emigrantów-romantyków
Publicystyka	
	<ul style="list-style-type: none">• Poszukiwanie prawidłowości w procesie historycznym

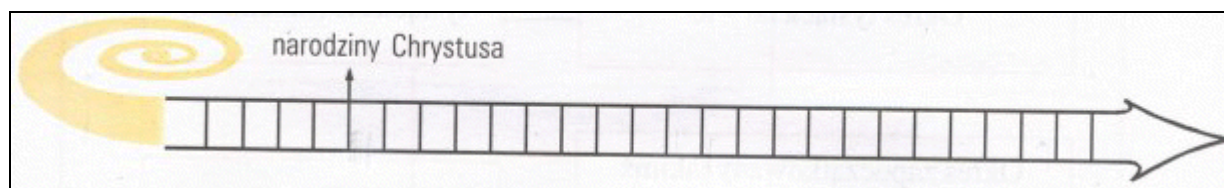
	<ul style="list-style-type: none"> • Poglądy na temat dziejów ojczystych
Literatura piękna: Mickiewicz, Słowacki, Krański	<ul style="list-style-type: none"> • Budzenie miłości do ojczyzny
	<ul style="list-style-type: none"> • Wątki patriotyczne i ludowe w mazurkach • Elementy buntu, gniewu i siły w etiudach • Muzyka (...) zaspakajała tęsknotę emigrantów za Ojczyzną

***Kłeska powstania a duch romantyzmu - propozycja rozwiązania**

Rodzaj twórczości	Treści zawarte w twórczości polskich emigrantów-romantyków
Publicystyka	<ul style="list-style-type: none"> • Poszukiwanie dróg prowadzących do odzyskania niepodległości Polski
Literatura, hist.: Lelewel, Mochacki Bem	<ul style="list-style-type: none"> • Poszukiwanie prawidłowości w procesie historycznym • Poglądy na temat dziejów ojczystych
Literatura piękna: Mickiewicz, Słowacki, Krański	<ul style="list-style-type: none"> • Budzenie miłości do ojczyzny • Obrona prawa narodu • Krytyka naszych wad i wytyczanie obowiązków Polaków
Muzyka: Chopin	<ul style="list-style-type: none"> • Wątki patriotyczne i ludowe w mazurkach • Elementy buntu, gniewu i siły w etiudach • Muzyka Chopina zaspakajała tęsknotę emigrantów za Ojczyzną

Ćwiczenie

Na taśmie chronologicznej zaznacz datę powstania listopadowego i Wielkiej Emigracji.



Ćwiczenie

5. Wysłuchanie fragmentów:

- *Etiudy c – moll*
- *Fantazji – impromptu cis – moll,*
- *dowolnego Mazurka Chopina, np. Mazurek op. 68/2*
- *Walc op. 64/2 fragment*
- *Nocturn op. 9/2 fragment*

nauczyciel historii – wysłuchaliście fragmentów utworów Fryderyka Chopina

- ✓ Jakie emocje wywołała w was muzyka Chopina?
- ✓ Do czego można ją porównać?

Ćwiczenie

6. Odszukajcie w Słowniku języka polskiego hasła: kompozytor i pianista.

7. Uczniowie pracują przy muzyce Chopina, wypisując wyrażenia, zwroty i frazy z wyrazem „ojczyzna” np.;

Wyrażenia:

Ojczyzna:

- przybrana,
- nowa,
- długa,
- wolna,
- wyzwolona,
- niepodległa,
- zniewolona,

Zwroty:

- wiernie służyć ojczyźnie
- znaleźć drugą ojczyznę,
- bronić ojczyzny,
- dbać o ojczyznę,
- wyrzec się ojczyzny,
- kochać ojczyznę,
- służyć ojczyźnie,
- przelać krew za ojczyznę.

Frazy:

Miłe bliźni dla ojczyzny.

Gdzie dobrze, tam ojczyzna.

8. Uczniowie zapiszą wyrażenia na kartkach. Następnie z pomocą nauczyciela wyjaśnią wyrażenia, zwroty, frazy. W dalszym ciągu pracują i słuchają muzyki.

9. Ćwiczenie (praca w III grupach).

Wykorzystując podane wcześniej informacje oraz teksty literackie dokonajcie analizy cech Fryderyka Chopina jako człowieka - Polaka, patrioty, pianisty – kompozytora i obywatela - świata.

(Grupy wspomagane są zarówno przez nauczyciela języka polskiego, jak i historii)

FRYDERYK CHOPIN		
Człowiek – Polak - patriota	Pianista - kompozytor	Obywatel świata

Tekst nr 1

Dom Chopinów był czysto polski – wspomina Józefa z Wodzińskich Kościelska [siostra Marii Wodzińskiej] – dzięki pani Chopin, Krzyżanowskiej z domu. [...] i nadzwyczaj miły; szczególnie miłą była matka Chopina, pełna nadzwyczajnego wdzięku i słodczy, co

również przekazała w spuściznie swemu jedynakowi. Po niej też, zdaje się, odziedziczył talent do muzyki...

[Z. Jeżewska, *Fryderyk Chopin*, Warszawa 1979, s. 9.]

Tekst nr 2

Byłem u Ciebie w te dni przedostatnie

Nie docieczonego wątku -- --

-- Pełne, jak Mit,

Blade, jak świt...

-- Gdy życia koniec szepce do początku:

"Nie stargam Cię ja -- nie! -- Ja, u-wydatnię!..."

II

Byłem u Ciebie w dni te, przedostatnie,

Gdy podobniałeś -- co chwila, co chwila --

Do upuszczonej przez Orfeja liry,

W której się rzutu-moc z pieśnią przesila,

I rozmawiają ze sobą struny cztery,

Trącąc się,

Po dwie -- po dwie --

I szemrząc z cicha:

"Zacząłże on

Uderzać w ton?..."

Czy taki Mistrz!... że gra... choć -- odpycha?..."

[C. Norwid: *Fortepian Szopena*, fragm.]

Tekst nr 3

Szczególne zdolność, geniusz muzyczny (...). Taką opinię o swym uczniu Chopinie wpisał do dziennika lekcyjnego profesor warszawskiej szkoły muzycznej, Elsner. Chopin miał to często spotykane szczęście, że na jego genialności poznano się wcześniej. Poznała się na niej przed wszystkim Warszawa, którą też aż do jego wyjazdu w 1830 roku śmiało można nazwać „miastem Chopina” (...).

W Warszawie odegrał Chopin po raz pierwszy publicznie swoje obydwie koncerty na fortepian i orkiestrę, tutaj przeżył swoją pierwszą studencką miłość do śpiewaczki

Konstancji Gładkowskiej. A gdy w listopadzie 1830 roku wyjeżdżał przez Wiedeń do Paryża, nie wiedząc, że już nigdy do Warszawy nie powróci, czuł się na zawsze z Warszawą związany.

W Paryżu osiadł na stałe (...). Przez swoją sztukę został- jak ktoś pięknie i trafnie powiedział- „pierwszym ambasadorem sprawy polskiej”. Umarł przedwcześnie w 1849 roku, ulegając gruźlicy gardła.

Polskość duszy Chopina nie była nigdy kwestionowana . „Opiewał on cierpienia swej odległej Ojczyzny, swej drogiej Polski” - pisali autorzy francuscy. (...).

Najpełniej i najwyraźniej wypowiada się Chopin w mazurkach, w nich zamyka najwięcej nowatorstwa o znaczeniu przełomowym dla twórczości następców. Przemawia w nich językiem najbardziej osobistym, najbardziej polskim. A jednak jest i tu w pełni zrozumiały przez obcych słuchaczy (...). Z biegiem lat twórczość Chopina nie tylko że nie usuwa się w cień zapomnienia, lecz coraz bardziej olbrzymieje i powszechnieje. Niezmiennie jest cała wydawana i grana, a właściwie wykonywanie jego utworów nie przestaje być problemem i sprawdzianem szczytowych możliwości wszystkich pianistów świata. Historia muzyki fortepianowej dzieli się na dwa okresy: przedchopinowski i pochopinowski.

[H. Swolkień, *Chopin, Wypisy z literatury polskiej*, Warszawa 1966, s. 144-146.]

Tekst nr 4

(...) w Paryżu Fryderyk Chopin mieszkał przy ulicy Chaillot, co, od Pól Elizejskich w górę idąc, w lewym rzędzie domów, na pierwszym piętrze, mieszkania ma z oknami na ogrody i Panteonu ku polu, i cały Paryż... jedyny punkt, z którego napotykają się widoki cokolwiek zbliżone do tych, które w Rzymie napotykasz. Takie też i Chopin miał mieszkanie z widokiem takim, którego to mieszkania główną częścią był salon wielki o dwóch oknach, gdzie nieśmiertelny fortepian jego stał, a fortepian bynajmniej wykwinny - do szafy lub komody podobny, świetnie ozdobiony jak fortepiany modne - ale owszem trójkątny, długi, na nogach trzech, jakiego, zdaje mi się, już mało kto w ozdobnym używa mieszkaniu. W tym salonie jadał też Chopin o godzinie piątej, a potem zstępował, jak mógł, po schodach i do Bulońskiego Lasku jeździł, skąd wróciwszy, wnoszono go po schodach, iż w górę sam iść nie mógł (...)

(C. Norwid, *Czarne Kwiaty*, fragm.)

Tekst nr 5

(...) „podnosił ludowe natchnienia do potęgi przenikającej i ogarniającej ludzkość całą (...)”.

[J. Iwaszkiewicz: *Chopin*, Warszawa 1983. s.154.]

Tekst nr 5

(...), „Gdyby potężny samodzierzca północy wiedział, jak niebezpieczny wróg zagraża mu w dziełach Chopina, w prostych melodiach jego mazurków, to zabroniłby tej muzyki. Są to armaty ukryte wśród kwiatów”.

[A. Czartkowski, Z. Jeżewska, *Fryderyk Chopin*, Warszawa 1975. s.550.]

Tekst nr 6

(...) „Niewielu spośród muzyków, których imiona zapisały się w dziejach kultury świata, zdobyło tak gorące uwielbienie i spotkało się z tak żywym oddźwiękiem w sercach milionów słuchaczy we wszystkich krajach, jak Fryderyk Chopin. Genialny muzyk polski, natchniony piewca myśli i pragnień swego narodu, niezrównany poeta fortepianu jest jednym z najulubieńszych kompozytorów ludzkość. Do żarliwych wielbicieli jego talentu należeli i należą nie tylko niezliczeni melomani, lecz także najwybitniejsi kompozytorzy, krytycy i pisarze, zarówno współcześni Chopinowi jak i późniejsi (...) ”

[Z. Jeżewska, *Warszawskim szlakiem Chopina*, 1979, s. 7.]

Prezentacja pracy poszczególnych grup:

(propozycja)

FRYDERYK CHOPIN		
Człowiek – Polak - patriota	Pianista - kompozytor	Obywatel świata
<ul style="list-style-type: none">✓ różnorodne zainteresowania i uzdolnienia,✓ wyjątkowe poczucie humoru i krytycyzm,✓ wierność w przyjaźni,✓ temperament towarzyski, rozkwitający zwłaszcza w salonach arystokracji,✓ upodobanie do	<ul style="list-style-type: none">✓ kompozycje swoje opierał na motywach muzyki narodowej,✓ wykorzystał folklor pogranicza Mazowsza i Kujaw✓ ewolucja drogi artystycznej: -twórczość lat młodzieńczych (pianista-kompozytor)-twórczość lat dojrzałych	<ul style="list-style-type: none">✓ odbył liczne podróże, emigrował, (można wypisać miejsca, gdzie podróżował)✓ pochodzenie francusko-polskie,✓ bliskie kontakty z przedstawicielami elity kulturalnej

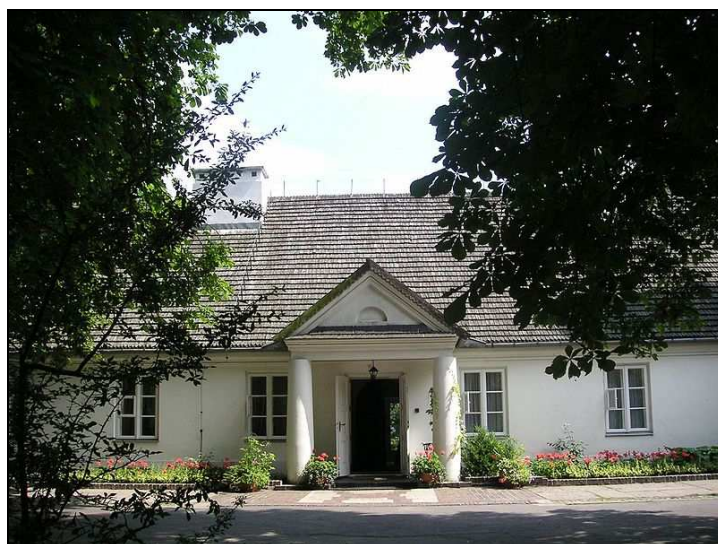
<p>elegancji i pedanterii,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ bogate życie wewnętrzne, ✓ bezkompromisowość, ✓ talent literacki (neologizmy językowe) i plastyczny, ✓ wybitne zdolności pedagogiczne, ✓ miłość do Mazowsza i Ojczyzny, ✓ <i>„Był jeszcze bardziej polski niż sama Polska.”</i> <p>[George Sand o Fryderyku Chopinie]</p> <p><i>„Serce jego narodu biło w jego piersi.</i></p> <p><i>Nie znamy drugiego muzyka, który by był bardziej patriotą od niego.</i></p> <p><i>Jest on Polakiem znacznie więcej niż którykolwiek Francuz był Francuzem, Włoch Włochem lub Niemiec Niemcem.</i></p> <p><i>Jest Polakiem, niczym innym tylko Polakiem, a z tego zniszczonego, mordowanego kraju polskiego</i></p>	<p>(kompozytor-pianista)</p> <p>-twórczość lat ostatnich</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ w muzyce wyrażał Chopin to, co romantycy w poezji: polskość oraz ideały wolności i niepodległości. ✓ wątki patriotyczne i ludowe w mazurkach ✓ elementy buntu, gniewu i siły w etiudach ✓ muzyka Chopina zaspakajała tęsknotę emigrantów za Ojczyzną ✓ geniusz muzyczny 	<p>Europy,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ znajomość języków obcych ✓ Międzynarodowy Konkurs Pianistyczny im. Fryderyka Chopina: udział biorą młodzi ludzie z całego świata,
-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------

<p>wyłania się jak nieśmiertelna jego dusza, jego muzyka.” [Opinia krytyka francuskiego o polskości Fryderyka Chopina]</p>		
------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------	--	--

Ćwiczenie

10. Określcie związek Chopina ze źródłami ikonograficznymi:

1. Dom Fryderyka Franciszka Chopina w Żelazowej Woli
2. Justyna Krzyżanowska
3. Grób rodziców Fryderyka Chopina na Cmentarzu Powązkowskim w Warszawie
4. Rękopis *Fortepian Szopena* Cypriana Kamila Norwida
5. George Sand
6. Grób Fryderyka Chopina na paryskim cmentarzu Père Lachaise we Francji
7. Pomnik Chopina w warszawskich Łazienkach



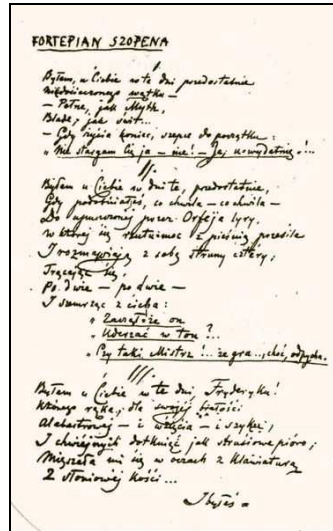
(1) Źródło: Zasoby internetowe, <http://pl.wikipedia.org>



(2) Źródło, Zasoby internetowe,
<http://www.wspolnota-polska.org.pl>



(3) Źródło: Zasoby internetowe, <http://pl.wikipedia.org>



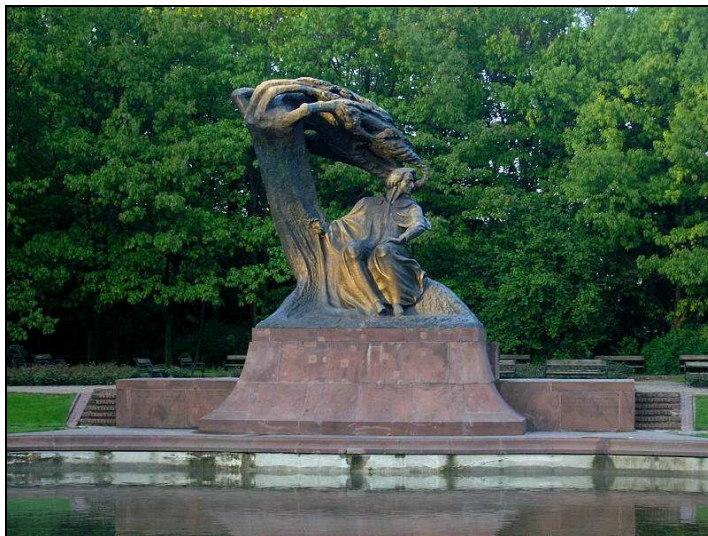
(4)



(5) Źródło: Zasoby internetowe, <http://pl.wikipedia.org>



(6)



(7) Źródło: Zasoby internetowe, <http://pl.wikipedia.org>

11. Dyskusja na temat roli muzyki Chopina we współczesnym świecie.

Nawiązanie do wypowiedzi p. Anny Elżbiety Nartowicz (nauczycielki muzyki). „Muzyka Chopina stanowi najlepszą część światowej literatury fortepianowej. I jeśli ten nasz skłócony świat kiedyś zjednoczy się, to może stanie się to za sprawą wielkiej sztuki, która nie zna granic. A taką właśnie jest muzyka Chopina! Dlatego powtórzmy dziś za Robertem Schumanem: „Czapki z głów, panowie, oto geniusz!”

12. Ocena pracy poszczególnych grup, wpisanie ocen.

13. Podsumowanie lekcji

14. Praca domowa

1. (P) Jaka jest rola i znaczenie muzyki F. Chopina w historii muzyki polskiej i światowej?
2. (PP) Wyobraź sobie, że jesteś jednym z emigrantów. Przebywasz już kilka miesięcy wśród wychodźców, np.: we Francji. Napisz list do swojej rodziny w Królestwie, w którym opiszesz jak emigrowałeś z kolegami, którędy wędrowałeś, gdzie mieszkasz, w jakich warunkach, co teraz robisz?

lub

3. (PP) Wykorzystując zdobytą wiedzę o Fryderyku Chopinie uzasadnij trafność wypowiedzi Ignacego Jana Paderewskiego: *Zabraniano nam Słowackiego, Krasińskiego, Mickiewicza. Nie zabroniono nam Chopina. A jednak w Chopinie tkwi wszystko, czego nam wzbraniano: barwne kontusze, pasy złotem lite, posępne czamarki, krakowskie rogatywki, szlacheckich brzęk szabel, naszych kos chłopskich połyski, jęk piersi zranionej, bunt spętanego ducha, krzyże cmentarne, przydrożne wiejskie kościółki, modlitwy serc stroskanych, niewoli ból, wolności żal, tyranów przekleństwo i zwycięstwa radosna pieśń.*

Lektura nauczyciela:

- a. Metodyczna:

Bleja-Sosna B., *Historia-Poradnik*, Toruń 1998.

Gudro M., *Drama w gimnazjum*, Poznań 2000.

Maternicki J., *Dydaktyka historii*, Warszawa 1993.

Wierzchowski G., *Wykorzystanie inscenizacji do stworzenia sytuacji problemowej na lekcji historii* // Wiad. Hist. 2002 nr 1.

b. Merytoryczna

Bentkowsky E. i J., *Historia 7. Jeszcze Polska ...*”. *Wiek XIX*, Warszawa 1997.

Hertz. P.,: *Zbiór poetów polskich XIX w.*, Warszawa 1959.

Kiciński B., *Zbiór poezji wydanych w czasie powstania narodowego*, Warszawa 1831.

Łepkowski T., *Powstanie listopadowe*, Warszawa 1987.

Zieliński A., *Poezja powstania listopadowego*, Wrocław 1971.

Zasoby internetowe:

<http://pl.chopin.nifc.pl/museum/>

Uwagi do realizacji tematu:

Na lekcjach historii w gimnazjum należałoby zaangażować nauczyciela muzyki, zaś w szkole średniej nauczyciela wiedzy o kulturze.